

А. В. Осадченко, Д. Р. Мозгова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ТУРИСТИЧНА ІНДУСТРІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

В статті досліджується наслідки російсько-української війни на розвиток туристичної сфери в Україні. Актуальність дослідження полягає в необхідності розвитку туризму як однієї з основних галузей економіки під час війни та після її завершення. Визначено важливість туристичного ринку України для сусідніх країн, проаналізовано його поточний стан та встановлено особливості функціонування в умовах війни.

Ключові слова: туризм, російсько-українська війна, сучасний стан, перспективи розвитку, індустрія.

Study of the consequences of the Russian-Ukrainian war on the development of tourism in Ukraine. The relevance of the research lies in the need to develop tourism as one of the main branches of the economy during the war and after its end. The importance of the tourist market of Ukraine for neighboring countries was determined, its current state was analyzed and the peculiarities of its functioning in war conditions were determined.

Keywords: tourism, Russian-Ukrainian war, current state, development prospects, industry.

Мета роботи. Дослідження особливостей туристичної індустрії України в умовах воєнного стану.

Постановка проблеми. В умовах воєнного часу необхідно робити осмислення розвитку туристичного бізнесу як об'єкта і суб'єкта політичного процесу і як економічного та соціального інструмента по відновленню, що визначає стан розвитку національної та регіональної економіки і потребує вибору відповідних управлінських рішень. Туристична сфера зазнає величезних збитків під час війни. З часу повномасштабного вторгнення в Україну російських військ повністю змінилися підходи до організації туристичного бізнесу, який значною мірою залежить від безпекової складової відвідувачів як під час трансферу, так і під час відвідування туристичних об'єктів, маршрутів, інших відповідних локацій, де здійснюється надання тих чи інших послуг загального туристичного кошика.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні значна частина туристичних компаній закрилась, інші переорієнтували свою діяльність або проводять волонтерську діяльність. З настанням літнього сезону почали з'являтися окремі запити на відпочинок, зокрема в містах безпечної частини нашої держави – західних регіонах, Карпатах, тому що навіть в умовах воєнного стану туристична галузь продовжує функціонувати, оскільки мандрувати та пересуватись країною не заборонено.

Зауважимо, на першому плані для подорожніх, відвідувачів різних територій, туристичних компаній має бути розуміння про реальний захист від раптових небезпек. Тільки потім можна розглядати економічну, культурну, відпочинкову, пізнавальну та інші складові, що є туристичною метою. Україна завжди була цікавою не тільки для внутрішнього споживача ринку туристичних послуг, але і відвідувачів з країн Європи, США, Азії та ін. Туроператори, власники готелів і ресторанів від самого початку підтримували армію. Вони приймають у себе біженців і допомагають їм організувати пересування далі. Усе це демонструє, наскільки важливою є туристична галузь не лише в мирні часи (для популяризації України як туристичного напрямку), але й у воєнні часи (аби допомагати), особливо з боку іноземних туристів та щодо окремих локацій в Україні.

А. Нагірняк, дослідник туристично-рекреаційного потенціалу зазначає: «Беручи до уваги сприятливі умови розвитку туризму, існує низка факторів, що стримують ефективний розвиток цього виду діяльності на сучасному етапі, вирішення яких, на мою думку, можна досягти за допомогою інтенсивної розбудови туристичної інфраструктури, співпраці державного та приватного секторів у сфері популяризації туристичного потенціалу регіону, підтримці розвитку внутрішнього туристичного продукту та продуктивній реалізації державної та регіональної політики в галузі туризму» [3].

К. Редько та О. Фурс зауважують, що подальший розвиток демократії та вдосконалення законодавчої бази, політична стабільність і міжнародна відкритість, розвиток інфраструктури по всій території України, визначення пріоритетності економічного розвитку у сфері туризму та майбутній вступ до НАТО та ЄС – все це забезпечить створення високоприбуткової туристичної галузі, яка буде задовольняти потреби внутрішнього та зовнішнього туризму,

водночас будуть ураховані потенціал України та її національні особливості [4].

Т. Рябова акцентує увагу на тому, що для стимулювання підприємств туристичної галузі їм потрібно надати економіко-фінансову допомогу, вони мають покращити своє кадрове забезпечення, а для впровадження інновацій у туристичні продукти та розвиток інфраструктури важливо створити ефективні партнерські зв'язки між державою та бізнесом. Тільки ефективна державна політика в туристичній галузі дасть змогу сформувати привабливий інвестиційний клімат для розвитку туристичної сфери в Україні [5].

Зовнішній туризм в умовах війни також має свої особливості. Більшість українців виїжджає за кордон не для того щоб відпочити, а для того щоб евакуюватися з небезпечних територій, на яких продовжують йти бойові дії. Крім цього, небо над Україною повністю закрите, що ускладнює подорож в інші країни. Однак з початком сезону зовнішній туризм почав дещо оговтуватися. Найпопулярніші серед українців – евакуаційні рейси до Болгарії, що зумовлено безкоштовним проживанням в готелях для українців, яке пропонує ця країна. Також почали відновлюватись вильоти на море в Туреччину, Єгипет, Іспанію, Туніс. Щоправда, для цього українцям потрібно самостійно їхати до аеропорту в сусідню Польщу. Таким чином організовуються й відпочинкові тури в Литву та Молдову.

Україна має значний туристичний потенціал. Щорічно її відвідує велика кількість туристів зі всього світу. Проте в лютому 2022 році туристична галузь нашої держави зіткнулась з важким випробуванням – російсько-українською війною. Військовий конфлікт призвів до руйнування туристичної інфраструктури в багатьох регіонах України, втрати іноземних туристів, заборони використання повітряного простору та інших негативних наслідків. Попри це туризм продовжує функціонувати, проте має певні особливості, зумовлені ситуацією в нашій державі. До них можна віднести формування туристичних маршрутів з урахуванням наявності бомбосховищ, планування туристичних мандрівок відповідно до дії комендантської години, дотримання заборон, до яких відносяться прогулянки та екскурсії біля об'єктів критичної чи військової інфраструктури, проведення масових заходів, відвідування лісів, водойм та гірських маршрутів в різних регіонах України. Незважаючи на складну ситуацію в туристичній галузі в післявоєнний час

вона повинна стати ключовою у стратегії економічного відновлення. Однак працювати над цим потрібно вже сьогодні. Зокрема, необхідно включити розвиток туризму в програми післявоєнного відновлення, вести перемовини зі світовими готельними мережами щодо їх виходу в Україну, підготувати масштабну маркетингову кампанію для зовнішніх ринків, розробити туристичні програми по місцям військової слави ЗСУ, працювати над відновленням туристичної інфраструктури, просувати нестандартні формати туризму, відкривати національні офіси туризму в інших країнах. Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування запропонованих напрямів розвитку туризму для туристичних компаній, що відновлюватимуть свою діяльність в післявоєнний період.

Через повномасштабне вторгнення в Україну російських військ у лютому 2022 р. вітчизняна туристична галузь знижує свій потенціал, втрачає певні туристичні ресурси на окремих небезпечних територіях держави. За останнє десятиріччя відбувся перерозподіл туристичного навантаження туроператорів і турагентів (виробників туристичного кошика) за видами туризму. За загальної позитивної динаміки кількості туристів в Україні різко зросла кількість виїзних туристів, водночас зменшилася кількість внутрішніх і в'їзних відвідувачів. У сфері туризму в регіонах та територіальних громадах недостатньо використовуються маркетингові комплексні інструменти. Громадам слід більше уваги приділяти туристичній галузі, ресурс якої не потребує масштабних інвестицій; віднайти його можна в більшості населених пунктів, формувати на етапі розроблення концепцій інтегрованого розвитку, стратегічного та просторового планування розвитку громад.

Висновки. Отже, туристична сфера України зазнала негативного впливу ще з початку російсько-української війни у 2014 р., що, в результаті, призвело до зменшення як внутрішніх, так і міжнародних турпотоків, а це, в свою чергу, призводить до зменшення капіталонадходжень у бюджет країни як від самих туристичних підприємств, так і від підприємств, що прямо або опосередковано пов'язані з туризмом.

На сьогоднішній день туризм у значній частині областей взагалі не має можливості функціонувати через розміщення окупаційних військ, ведення бойових дій або близьке розташування до таких місць. В областях, де відносно безпечно, в певній мірі

функціонує внутрішній туризм, проте рівень його далеко не досягає рівня до повномасштабного вторгнення. Повне відновлення туристичної діяльності на території країни стане можливим тільки після припинення бойових дій і з наданням можливості безпечного перебування туристів у будь-якому регіоні, безперешкодного пересування територією України, відновленням всієї інфраструктури, транспортного сполучення та туристично-рекреаційних ресурсів. У світі є маса країн, які після масштабних воєнних дій швидко відновили та почали розвивати на новому рівні туристичну індустрію, прикладом яких варто керуватись при відновленні туристичної діяльності і на території України. Важливим напрямом для розвитку туризму в Україні має бути «туризм пам'яті», «воєнний туризм» та «національно-патріотичний туризм» аби показати масштаби російськоукраїнської війни, вшанувати пам'ять загиблих і виховувати національну свідомість.

Список використаних джерел

1. Барвінок Н. Вплив глобальних безпекових факторів на розвиток міжнародного туризму в Україні. *Věda a perspektivy*. 2022. № 4 (11). с. 139-151. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4\(11\)-139-151](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4(11)-139-151).
2. Дяченко Л. П. Економіка туристичного бізнесу: веб.сайт. URL: https://tourlib.net/books_ukr/dyadachko24.htm.4 (дата звернення: 12.04.2023)
3. Нагірняк А. Я. Львівщина як складова туристичної галузі України. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-39>
4. Редько К. Ю., Фурс О. С. Основні тенденції розвитку туризму в Україні. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*: зб. наук. пр. 2020. № 17. С. 220-227. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.17.2020.216338>
5. Рябова Т. А. Стан та перспективи розвитку туристичної галузі в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 4: веб.сайт. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1> HYPERLINK «<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6241>»& HYPERLINK «<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6241>»z=6241 (дата звернення: 12.04.2023)